

Manollada 'clapa de sembrat' val. (Alcoi, Calp, BDLC ix, 297). *Manollar* val.: *piol* de *manollar* 'llibant que ferma el mornell al pedral de fondejar-lo' (Lluís R. Flores, *Vocab. nàutic, Misc. Fabra*, s. v. *monot*). *Amanollar*, *-ollada*, *-ollador*. *Mandolla* 'troca de llana per teixir' pall. (només a Borén, VKR VIII, 263), encreuament de *manoll* amb *panolla*, que si bé avui és la panotxa de blat de moro, es pogué aplicar així mateix a una troca de fil (com el cast. *mazorca* que aplega les dues accs.); òbviament impossible, tant pels sons com pel sentit, l'etimologia VENTRICULUS que suggerí Moll (RFE xxv, 115); s'hi complicitaria encara una variant *panzolla* més estesa pel Pall. (VKR VIII, 255, que cito en el DECH, MAZORCA, nota 5), la *-z* del qual (que sembla tenir origen comú amb la del cast. *mazorca*, port. *maçaroca*), podia passar a *-d*. (cf. cat. *espaorzar* = oc. *espaorzir*, *Saldes SALICES* etc.); aranès *bandolla* (id.) amb dissim. *m-n* > *b-n*.

+ *Manosser* («dit *manosser* farà ---») 'el qui executa una imatge segons el disseny («forma y trassa del borador») que li'n dóna el vicari d'una església' a. 1630 (Serra Vil., *Pinós i Matapl.* III, 185); si bé sembla que *manusser* hauria estat millor ortografia.

Manual [Llull]: «Art mecànica és sciència lucrativa *manual*, per donar sustentació a vida corporal: en aquesta sciència són, fill, los maestrals, so és a saber, lauradors, ferrés ---», *Do. Pu.* (§ 79.1, p. 208), pres del ll. *manūālis* id. Ultra l'ús etimològic com a adj., s'usà b. ll. *manuale* substantivat, aplicat especialment a llibres de contingut elemental o de maneig quotidià, en particular llistes de gent o de dades: «Eva --- ligà / a ses hereves / --- / ab l'infernā / drac Lucifer: / --- / té capbrevades / totes, arreu, / en son capbreu, / a cens no cert / --- / límits e fites / les té descrites / en *manual*: / aquest censal / ---», JRoig (*Spill*, 10511); «*m.*: *manuale*, *enchruidion*», Busa-N. 1507; «lo *manual*: *adversaria*, *-orum*; continuar la partida en lo *manual* ---», OPou (*TbPu.*, 122).

Del ll. MANUALE, substantivat com a femení, provingué per via popular el substantiu francès *manivelle* 'barra o mànec per manejar o moure certs instruments', que en la llengua antiga apareix en les formes *manoelle* o *manvelle* (1297, 1313, God. v, 147a), més tard *mano(v)elle* o *manvelle* (God. x, 118c); i, alterat per influència de *manier* 'manejar', va donar *manielle* (Ss. xiv-xv, God. v, 147a), d'on, per compromís entre les dues formes, *manivelle* [S. xvi]. Des del fr. passà manllevat a diverses lleng. rom. entre elles la nostra: cast. *manivela* [princ. S. xx], it. *manovella*, sd. *manuedda* (i marroquí *manūlla* 'arjau, barra del timó'),²

Rebut pel cat. en la forma *manuella* o *manovella* (-ue-): «alçaprem, palanca: la barra o palanca amb què els camàlics portaven al coll la càrrega; barra de ferro que té tall a cada cap --- per fer a la pedra viva els forats de les barrinades ---», DAg, que també cita del tractat de Fc. Barra, 1640, «*manovelles*, barres de fusta, llargues de 12 o 14 palms, per fer avançar o retirar la peça [d'artilleria] ---». És també l'arjau o barra del timó: «25 parells de *manuelles* de ulsina per obs del pontó, la hora que fa exercici», Inv. Drassanes, a. 1489

(Moliné, ed. del *Consolat*, p. 371). Usual avui a les Illes, fins a Menorca [1780, *AlcM*, § 3] i Eiv. («caña del timón», PzCabr.). I amb caràcter semblant ha passat a designar diverses barres de fusta destinades a diferents usos mecànics: 'cada un dels braços del carro' men. (*CostManc.* I, 141); *manuéls* cerd. 'pal prim que serveix de palanca: la solien fer de freixe, i la duïen a les banyes de les vaques que estiraven el carràs, a manera de *palferro* o *perpal*, per alçar pedres i evitar que s'encallés' (Er, 1959).

També com a peça de construcció (§ 13 del diccionari Alcover-Moll), i així l'usa Verdaguer descrivint el bastiment que fan els Atlants a llur tamerària torre que s'enderroca: «llur crits, trepitj, *manuelles* y palets que brunzeixen» en l'original de l'*Atl.* de 1877 (vi, 54), si bé ho canvià en *llambordes* en l'ed. de 1878 (potser avisat, pel consistori floreasc, que el mot no s'entendria a Bna.). En fi designa un aparell de pesca a l'Ebre o altres rius «consistent en una xarxa cònica muntada al volt d'un cercle de canya, de cosa d'un metre de diàmetre, amb un pal de tres metres que fa l'ofici de mànec» (Amades-Roig, *BDC* xiv, 37); aqueix mànec és el que li donà nom; en part de l'Ebre apareix alterat en *mandovella*: «la madrilla, peixet blanc que abunda quan el riu creix --- es pesquen amb la cullera o *mandovella*, molt semblant --- a un cullerot o a una mandolina --- una barra llarga, amb una petita xarxa a la punta»,³ Bladé, *Benis.*, p. 125: la semblança de forma del cullerot o salubre amb una mandolina, ha fet que s'hi canviés *mano-* en *mando-*. *Manuellota* (DAg.).

Mànega [origens: Jaume I; docs. S. xiv] o *màniga*: del ll. MANĪCA 'màniga (d'una túnica etc.)', derivat de MANUS 'mà', fins a la qual arriba aquesta peça del vestit: «Ordonā lo senyor rey de Malorcha que neguna dona ni donzela --- de Rosseyló --- no gausen portar en nyula vestidura aur, ni --- sinó tant solament --- pugén portar *màneges* de camises obrades o garnides de seda ---», 1306 (RLR VII, 54); «ordenaren los consellers --- de la ciutat --- que naguna dona --- de Barcelona --- no gos portar en mantell --- perles --- mas puxen portar --- en *màneges* de gonelles, o de brians, botons d'argent plans e daurats ---», 1330 (CoDoACA VII, 179); «feu oració --- quan vos vestiu e preneu la camisa per lo matí: *Pater-noster* a la una *mànega*, e' *xa-xa-xa*, Marieta, posa l'olla, *pater-noster*... — o, que bella oració! ---», StViF (*Serm.* I, 137.25), «--- elles --- que los hàbits --- sien fort amples e altament folrats, ab les *màneges* fort amples tro als talons», BMeige (*Somni* III, NCL., 109.14).

«Devise que la batalla se faça a peu, ab camisat de tela de França'; --- de continent los dos anaren a comprar les coltellines --- e molt prest feren tallar e cusir les camises: e feren-les fer un poc largues, e les *màneges* curtes fins al colze, perquè no-ls torbassen en lo combatre», JoMartorell (Ag. I, 167, § 57); «*mànega* de vestidura», Busa-N. 1507; «lo collar de la camisa --- les *màneges*: *manicae*; *lechuguilles* ---», «casaca ab *màneges*», OPou (*TbPu.*, 305, 307). És la forma que ha restat usual literàriament pertot, i també usual oralment a gran part del territori.